

บทที่ 5

บทสรุป

อาณาจักรล้านช้าง คือดินแดนที่ครอบคลุมเมืองต่างๆในประเทศลาวปัจจุบันทั้งหมดและเมืองในภาคอีสานของไทยบางส่วน อาณาจักรล้านช้างในช่วงที่ศึกษา จะเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้างในช่วงปี พ.ศ. 1300 ในสมัยขุนลอตามที่พงศาวดารได้กล่าวไว้ จนกระทั่งถึงก่อนที่อาณาจักรล้านช้างจะแยกออกเป็น 3 อาณาจักรในปี พ.ศ. 2250 ซึ่งเป็นระยะที่อาณาจักรล้านช้างมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงทั้งทางด้านการเมือง และสังคม โดยในการศึกษาในครั้งนี้จะเน้นศึกษาอาณาจักรล้านช้างในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นสำคัญ เพราะเป็นช่วงเวลาที่สังคมล้านช้างได้ผ่านการบูรณาการและเป็นช่วงเวลาที่มีหลักฐานมากพอให้ศึกษา

สังคมล้านช้างเป็นสังคมที่มีพัฒนาการ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงแรกของการก่อกำเนิดอาณาจักรล้านช้างนั้น ประมาณก่อนพุทธศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นเวลาใดนั้นไม่สามารถกำหนดลงไปได้อย่างแน่ชัด เพราะขาดแคลนหลักฐานที่ระบุถึงการปรากฏตัวของอาณาจักรล้านช้าง แต่จากการศึกษาจากหลักฐาน เช่นศิลาจารึก และพงศาวดารของประเทศใกล้เคียง เช่นไทย จีน และญวน พอที่จะสรุปได้ว่าสังคมล้านช้างได้ปรากฏตัวขึ้นตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อย่างแน่นอน เพราะจากหลักฐานดังกล่าวจะพูดถึงการมีอยู่ของอาณาจักรล้านช้างในขณะนั้น และจากการศึกษาพบว่าสภาพสังคมล้านช้างในช่วงแรกๆ เป็นสังคมที่ได้มีการรวมตัวกันขึ้น โดยได้เริ่มพัฒนาจากสังคมขนาดเล็กมาเป็นสังคมขนาดใหญ่ ซึ่งภายในสังคมล้านช้างประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลายชนเผ่า ทั้งที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมาก่อน เช่น พวกข่า และผู้ที่อพยพมาจากแหล่งอื่น เช่น พวกลาว ซึ่งความหลากหลายของคนในสังคมล้านช้าง ทำให้เกิดความหลากหลายทางจารีต-ประเพณี และศาสนา ความเชื่อ เรื่องผี และสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งความแตกต่างกันของคนในสังคมช่วงแรกๆนี้เป็นปัญหาใหญ่ของชนชั้นผู้ปกครองที่จะควบคุมคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ซึ่งโดยสรุปภาพรวมของสังคมใน

ช่วงเวลานี้เป็นสังคมช่วงแห่งการรวมตัวกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ โดยเป็นสังคมที่ยังไม่ได้ผ่านการบูรณาการ ทำให้สภาพของสังคมล้านช้างในช่วงนี้ยังขาดความเป็นระบบระเบียบ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

สังคมล้านช้างในพุทธศตวรรษที่ 21 ด้วยความสามารถของผู้เฒ่า ความมั่นคงทางการเมือง และการเคลื่อนไหวภายในของสังคมล้านช้างเอง ทำให้สังคมล้านช้างในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาของการบูรณาการทางสังคม และการบูรณาการทางสังคมที่ใช้ระยะเวลานานนี้ ทำให้สังคมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 นี้มีความเป็นระบบระเบียบ โดยในช่วงนี้มีหลักฐานปรากฏให้ศึกษาค้นคว้าอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย เช่น กฎหมาย ตำนานและสิ่งก่อสร้าง เช่นพระธาตุพนม ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าสังคมล้านช้างในช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มิใช่สังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีระบบระเบียบในตัวเอง และมีโครงสร้างทางสังคมที่ชัดเจนกว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา

สังคมล้านช้างในพุทธศตวรรษที่ 21 มีระบบการปกครองที่ผ่านการพัฒนาจากการปกครองแบบชนเผ่าที่ไม่มีความซับซ้อนมาสู่การปกครองแบบบ้านเมือง ที่มีความชัดเจน และเป็นแบบแผน โดยเรียกระบบการปกครองในช่วงนี้ว่า "อาญาสี่" ซึ่งมีกษัตริย์เป็นประมุข ความชัดเจนในระบบการปกครองของล้านช้างนี้มีส่วนทำให้สังคมล้านช้างเป็นสังคมที่มีระบบ คือเมื่อมีการแบ่งจัดสรรตำแหน่งในสังคม ทำให้พลเมืองที่ไม่มีตำแหน่งในสังคมกลายเป็นพลเมืองอีกชั้นหนึ่งของสังคม และทำให้สังคมล้านช้างกลายเป็นสังคมที่ได้มีการพัฒนาจากสังคมที่แบ่งชนชั้นตามกลุ่มชาติพันธุ์มาสู่การแบ่งชนชั้นตามกฎหมาย ฐานะ และหน้าที่ โดยมีการแบ่งชนชั้นเป็นชนชั้นปกครองและชนชั้นใต้ปกครอง ซึ่งชนชั้นปกครองจะประกอบไปด้วย กษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ และข้าราชการสำนักต่างๆ ส่วนชนชั้นใต้ปกครองจะประกอบไปด้วย ไพร่ ข่า ช้อยต่างๆ โดยการแบ่งชนชั้นในสังคมช่วงนี้นอกจากจะเกิดจากความเป็นระบบของการปกครอง และการจัดสรรตำแหน่งในสังคมแล้ว การกำหนดชนชั้นในช่วงนี้ยังมีกฎหมายเข้ามาเป็นตัวกำหนดฐานะของคนในสังคมให้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น จากกฎหมายพระธรรมศาสตร์หลวงที่ระบุให้ตำแหน่งอัศวมาเสนาบดี มีค่าชั้นค่าคอง 1600, ตำแหน่งจตุสดมภ์มีค่าชั้นค่าคอง 1500, และตำแหน่งอื่นๆก็จะลดหลั่นลงไปตามฐานะที่ได้รับในสังคม

ความสำเร็จที่ส่งผลให้สังคมล้านช้างในพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมที่มีความเป็นระบบระเบียบ คือการควบคุมคนที่มีความหลากหลายให้อยู่ร่วมกันได้

อย่างสันติ ซึ่งความหลากหลายของคนในสังคมล้านช้าง เป็นปัญหาใหญ่ของชนชั้นผู้ปกครองมาเป็นระยะเวลาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง สังคมก็ต้องพบกับปัญหาความแตกแยกของชนเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะพวกข่าที่มักจะพยายามแยกตัวเป็นอิสระหลายต่อหลายครั้งทำให้สังคมขาดความสงบสุข ดังนั้นชนชั้นผู้ปกครองจึงได้นำพุทธศาสนาเข้ามาเป็นสื่อในการไกล่เกลี่ยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักธรรมของศาสนาพุทธ แต่ก็ประสบผลสำเร็จเพียงช่วงเวลาขณะนั้น เพราะเมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้นปัญหาของคนในสังคมก็เพิ่มขึ้นมากตาม ดังนั้นในช่วงเวลาชนชั้นผู้ปกครองจึงได้บัญญัติกฎหมายที่มีลายลักษณ์อักษร และมีบทลงโทษที่ชัดเจนขึ้น เพื่อระงับข้อพิพาทของคนที่ไม่เพิ่มมากขึ้น

กฎหมายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมในช่วงนี้แม้จะเริ่มมีการปกครองที่มีแบบแผน และสภาพทางโครงสร้างสังคมจะมีพัฒนาการที่ชัดเจนขึ้น แต่คนในสังคมยังคงขาดระเบียบวินัย และได้มีการทำความผิดในโทษฐานต่างๆอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นกฎหมายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้หลายต่อหลายฉบับจะเข้ามาควบคุมและลงโทษคนในสังคม ซึ่งการที่กฎหมายเกิดขึ้นหลายฉบับนี้เป็นการแสดงให้เห็นคนในสังคมมีปัญหา มากแค่ไหนกฎหมายก็จะมีมากขึ้นตาม กฎหมายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้เป็นกฎหมายที่ได้นำวินัยของพระสงฆ์มาเทียบ และให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาความ เพราะกฎหมายยังเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม คนไม่เข้าใจในตัวบทลงโทษของกฎหมาย ดังนั้นเมื่อนำพระวินัยเข้ามาเปรียบเทียบคนจะเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งการเกิดขึ้นของกฎหมายในลักษณะนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมล้านช้างให้ความนับถือและยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการใช้กฎหมายและศาสนาเข้าควบคุมคนในสังคมล้านช้างในช่วงนี้ ทำให้สังคมล้านช้าง และคนในสังคมมีความเป็นระบบระเบียบมากขึ้น

สังคมล้านช้างในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเป็นสังคมอีกช่วงหนึ่งที่ผ่านการบูรณาการ โดยถึงแม้ว่าก่อนหน้านี้สังคมล้านช้างจะพบกับสภาพที่เลื่อมโทรมลง เพราะจากผลกระทบของการตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า และจากการที่ต้องพบกับสภาพความขัดแย้งภายในสังคมมาก่อน แต่ก็ไม่ได้ทำให้สังคมล้านช้างในช่วงนี้เลื่อมโทรมลง ซึ่งเป็นเพราะรากฐานของสังคมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ได้มีความเป็นระบบระเบียบมาก จึงไม่ยากที่จะนำสิ่งต่างๆ เช่นกฎหมายมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งทั้งจากกฎหมาย

และวรรณกรรมคำสอนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ทำให้เห็นว่าสังคมล้านช้างในช่วงนี้ไม่ต่างจากสังคมล้านช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 เท่าใดนัก กล่าวคือยังเป็นสังคมที่มีการนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่จะแตกต่างกันตรงที่สังคมล้านช้างในช่วงหลังนี้ได้เพิ่มวรรณกรรมคำสอน และมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีความชัดเจน โดยตัดหลักกรรมทางพุทธศาสนาออกเพื่อใช้เป็นตัวควบคุมคนในสังคมแทน

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าสังคมล้านช้างในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นสังคมที่ค่อนข้างมีความมั่นคง และมีความเป็นระเบียบแบบแผนในตัวเองอย่างเด่นชัด ภายหลังจากนี้สังคมล้านช้างก็ได้แตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักร คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ สังคมล้านช้างเกิดความเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง แต่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากกว่าทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 24 จากอิทธิพลของตะวันตก